

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
CATEDRA DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Stimularea motivației învățării la elevi prin intermediul unui program educațional specific. Aplicații la clasa a III-a

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. MIRON IONESCU

Doctorand:

MUSTE DELIA

Cluj-Napoca

2011

CUPRINS

I. MOTIVAȚIA - cadre referențiale în contexte școlare

- I.1. Delimitări noționale și caracterizare generală
- I.2. Funcțiile motivației
- I.3. Tipuri de motivație
- I.4. Aspecte motivaționale implicate în actul învățării de tip școlar
- I.5. Motivație și motiv; motive fundamentale în învățarea de tip școlar
- I.6. Interesul cognitiv
- I.7. Motivație și performanță
- I.8. Rolul nivelului de aspirație în creșterea gradului de motivare a elevilor
- I.9. Optimum motivațional

II. EVOLUȚII ÎN CONCEPTUALIZAREA MOTIVAȚIEI

- II.1. Abordări generale
- II.2. Structurarea ierarhică a trebuințelor umane
- II.3. Behaviorismul
- II.4. Teoria atribuirii
- II.5. Teoria învățării sociale
- II.6. Teoria motivației situaționale
- II.7. Teoria bifactorială a motivației
- II.8. Teoria expectanței

III. MODELE TEORETICO-PRACTICE EXPLICATIVE, PRIVIND MOTIVAȚIA ÎNVĂȚĂRII

- III.1. Modelul ARCS, elaborat de Keller
- III.2. Modelul TARGET
- III.3. Modelul VIAU

IV. STRATEGII DE STIMULARE A MOTIVAȚIEI

IV. 1. Repere pentru un design instrucțional bazat pe construirea unor strategii motivaționale - Raymond J. Wlodkowski

IV. 2. Pârghii de dezvoltare a motivației pentru învățare

IV.2.1. Pârghii de ordin cognitiv

IV.2.1.1. Înțelegerea și valorizarea de către elevi a scopurilor învățării

IV.2.1.2. Conștientizarea procesului de învățare

IV.2.1.3. Stabilirea unor scopuri aflate în congruență cu interesele și opțiunile personale

IV.2.1.4. Realizarea unei activități instructiv-educative pornind de la stilurile de învățare ale elevilor și de la punctele forte ale acestora

IV.2.1.5. Alocarea de timp pentru integrarea conținuturilor asimilate

IV.2.1.6. Furnizarea feed-backului

IV.2.2. Pârghii de ordin afectiv

IV.2.2.1. Implicarea activă în procesul învățării

IV.2.2.2. Transformarea învățării ghidate de adulți într-un proces incitant și plin de satisfacții.

IV.2.2.3. Experimentarea succesului

IV.2.2.4. Implicarea elevilor în autoevaluarea actului de învățare propriu și a efortului depus

IV.2.2.5. Recompense concordante cu performanțele obținute

IV.2.2.6. Construirea unui mediu educațional securizant

IV.3. Rolul disonanței cognitive în stimularea motivațională

IV.4. Modalități de evaluare a motivației pentru învățare

IV.4.1. Indicatori motivaționali regăsiți în activitatea instructiv-educativă

IV.4.2. Metode de evaluare a motivației

V. ÎNVĂȚAREA – ACTIVITATE UMANĂ FUNDAMENTALĂ

V.1. Aspecte privind învățarea de tip școlar

V.1.1. Cunoașterea, învățarea și instruirea - concepte corelate

V.2. Forme ale învățării

V.3. Stilurile de învățare

V.4. Specificul învățării la vârsta adultă, în contextul învățării pe parcursul întregii vieți

SECȚIUNEA A II-A

EXPERIMENTUL ÎNTREPRINS PE TEMA “CONCEPEREA SI VALIDAREA UNOR STRATEGII DE STIMULARE MOTIVATIONALĂ PENTRU ÎNVĂȚARE, LA ELEVII DE CLASA A III-A”

CAPITOLUL VI - ETAPA CONSTATATIVĂ A INVESTIGAȚIEI

VI.1. Fundamente conceptuale și metodologice ale cercetării constatative

VI.1.1. Obiectivele cercetării constatative

VI.1.2. Organizarea și structurarea cercetării constatative

VI.1.2.1. Descrierea eșantionului de subiecți ai etapei constatative

VI.1.2.2. Descrierea eșantionului de conținut al investigației constatative

VI.1.2.3. Metode și instrumente utilizate în cercetare

VI.2. Analiza cantitativă și calitativă a rezultatelor obținute în etapa constatativă

VI.2.1. Opinii ale cadrelor didactice privind motivația pentru învățare

VI.2.2. Opinii ale elevilor privind motivația pentru învățare

VI.2.3. Opinii ale părinților privind motivația pentru învățare

VI.3. Administrarea pre-testului

VI.3.1. Rezultate ale pretestului

VI.3.2. Concluziile studiului constatativ

CAPITOLUL VII – ETAPA EXPERIMENTULUI FORMATIV PRIVIND IMPLEMENTAREA STRATEGIILOR DE STIMULARE MOTIVAȚIONALĂ PENTRU ÎNVĂȚARE DESTINAT ELEVILOR CLASELOR A III-A

VII.1. Precizări teoretice

VII.1.1. Premisele teoretice și scopurile principale ale cercetării

VII.1.2. Aspecte relevante în contextul cercetării

VII.2. Organizarea cercetării experimentale

VII.2.1. Ipoteza și obiectivele cercetării

VII.2.1.1. Ipoteza cercetării

VII.2.1.2. Obiectivele cercetării

VII.2.2. Variabilele experimentale

VII.3. Alcătuirea eșantionului de subiecți

VII.4. Alcătuirea eșantionului de conținut

VII.5. Sistemul metodelor de cercetare utilizate

VII.6. Prezentarea instrumentelor de cercetare

VII.7. Detalierea experimentului formativ

VII.7.1. Descrierea activităților desfășurate

VII.8. Administrarea post-testului

VII.9. Etapa de re-testare sau testarea la distanță

CAPITOLUL VIII

ANALIZA ȘI INTERPRETAREA DATELOR CERCETĂRII EXPERIMENTALE

VIII.1. Analiza și interpretarea rezultatelor obținute în etapa post-test

VIII.2. Analiza cantitativă și interpretarea calitativă a datelor obținute în post-test

VIII.3. Analiza cantitativă și interpretarea calitativă a datelor obținute de elevii aparținând grupului experimental, în etapele de pre-testare și post-testare

VIII.4. Rezultatele obținute în etapa re-test

CONCLUZII GENERALE

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT CU TITLUL

„ Stimularea motivației învățării la elevi prin intermediul unui program educațional specific. Aplicații la clasa a III-a”

Cuvinte cheie: motivație, învățare, factori cognitivi, optimum motivațional, program de stimularea motivațională, strategii motivaționale, învățare mediat

Lucrarea concepută ca teză de doctorat și intitulată „ Stimularea motivației învățării la elevi prin intermediul unui program educațional specific. Aplicații la clasa a III-a” se constituie într-un demers științific prezentat în 310 pagini, care analizează în detaliu aspectele semnificative specifice motivației învățării școlare, în raport cu specificul factoriilor de sorginte instructiv-educativă implicați în procesul didactic.

Dat fiind faptul că orice activitate întreprinsă de om se desfășoară având la bază o anumită determinare din partea acestuia, acest aspect ne îndreptățește să discutăm în termeni cât mai detaliați, despre componentele ce se dovedesc a fi vitale în ceea ce privește bunul mers al acțiunilor desfășurate. Fiindcă subiectul a suscitat interesul cercetătorilor de-a lungul timpului, avem astăzi o serie de definiții care vin să completeze tabloul abordărilor conceptuale referitoare la fenomenul motivațional. Vom analiza, astfel, câteva dintre aceste definiții, relevante pentru cercetarea de față, accentuând implicațiile conceptelor conexe în înțelegerea clară a fenomenului motivațional.

Abordarea motivației ca factor declanșator și susținător al activității de tip instructiv-educativ accentuează importanța pe care calitatea informațiilor informațiilor, învățarea experiențială, învățarea mediată sau atitudinea pozitivă față de actul de cunoaștere o au în obținerea performanței școlare și nu numai. Potrivit concepției general acceptate , în urma consultării literaturii de specialitate în ceea ce privește abordarea fenomenului motivațional, putem afirma ca, la baza bunei funcționări a componentelor acțiunii umane stă motivația, indiferent de activitatea desfășurată sau de nivelul de achiziții ale celui care depune efort în realizarea acesteia. Orice acțiune cu caracter finalist real trebuie completată cu o susținere motivațională bine realizată, în mod contrar putându-se instala lipsa de productivitate, caracterizată prin raportul invers proporțional stabilit între rezultatele obținute și efortul

depus. Tot în acest context se impune a se delimita coordonatele specifice fenomenului în sine, pornind de la funcțiile îndeplinite de către motivație, așa cum reies din literatura de specialitate autohtonă sau străină.

Cercetarea inițiată de noi a surprins și dezvoltat aceste aspecte cu preponderență din perspectivă pedagogică, în sensul identificării unor repere de ordin didactic privind posibilitatea creșterii nivelului motivațional implicit sau explicit asumat de către elevi. Demersurile realizate în scopul elaborării și implementării unor modele de învățare motivată, pornind de la abordarea pedagogică a anumitor categorii de mediere a învățării au rolul de a sprijini elevul în demersul lor de depunere a unui efort de învățare consistent.

În scopul realizării unei lucrări bazate pe o structură consistentă și coerentă, am procedat la structurarea materialului în două secțiuni, fiecare cuprinzând mai multe capitole, prin intermediul cărora ne-am propus să verificăm ipoteza stabilită și să expunem, într-o abordare pragmatică și logică, informațiile relevante. În completarea acestora, partea de Concluzii are rolul de a sintetiza principalele direcții teoretice și praxiologice identificate, iar anexele și bibliografia reprezintă dovada demersurilor realizate.

Prima secțiune, **intitulată Fundamentare teoretică**, cuprinde cinci capitole distincte care prezintă câteva repere teoretice fundamentale în înțelegerea problematicii actuale a motivației învățării, prin explicitarea terminologiei specifice, surprinderea evoluției conceptului și prin identificarea și prezentarea principalelor categorii de motivaționali desprinși din abordările teoretice majore. În acest context, am considerat oportună jalonarea unor repere specifice particularităților de implementare a educației pentru carieră la nivel liceal.

În capitolul I, intitulat *MOTIVAȚIA - cadre referențiale în contexte școlare*, se realizează delimitările conceptuale aferente specificului motivației în general, configurându-se, totodată, motivele fundamentale în învățarea de tip școlar, subliniind tendințele actuale la nivel național și internațional.

De asemenea, am considerat oportun să evidențiem în acest capitol și câteva particularități specifice relației dintre motivație și performanță. Acestea se referă îndeosebi la principiile și obiectivele care direcționează activitatea motivată, pe care trebuie să le avem în vedere în calitate de cadre didactice și la etapele pe care elevii trebuie să le parcurgă în procesul motivațional.

Cel de-al doilea capitol, denumit *Evoluții în conceptualizarea motivației* este dedicat teoretizării aspectelor esențiale referitoare la explicarea din perspectivă multilaterală a relației ce se instituie între componentele implicate în procesul motivațional și factorii determinanți ai apariției unor manifestări comportamentale specifice, a contribuit la apariția unor categorii teoretice și modele explicative referitoare la fenomenul de motivare.

Am optat, de asemenea, pentru evidențierea modelelor care au la bază ideea existenței a trei categorii de factori, cu rol esențial în pregătirea apariției motivației, dar și a susținerii acesteia. Ne referim la factorii de natură biologică, la cei cognitivi, dar și la teoriile învățării, cu rol determinant în modificarea coordonatelor comportamentului uman. Pornind de la aceste aspecte, putem categoriza teoriile motivaționale în teorii biologice, teorii cognitive și teorii ale învățării.

Capitolul trei, *Modele teoretico-practice explicative, privind motivația învățării* intenționează să surprindă câteva dintre modelele actuale care stau la baza explicării mecanismelor după care funcționează fenomenul motivațional, în raport cu activitatea de învățare. Acestea nu se doresc a fi element distincte în activitatea didactică, ci un sprijin în implementarea unui sistem complex de acțiuni, realizate cu scopul creșterii nivelului de implicare motivată.

Prezentarea și explicitarea modelelor teoretice realizată în acest capitol a avut dublu rol: pe de o parte a servit demersurilor de informare vizând abordarea fenomenului motivațional, iar pe de altă parte se va constitui într-o bază fundamentală a abordării ulterioare a motivației învățării din perspectivă practică. Viziunea multiplă asupra fenomenului studiat conferă consistență și viabilitate programului specific mediului instructiv-educativ.

Configurarea aspectelor motivaționale specifice mediului instrucțional, construit în vederea sprijinirii elevilor în eforturile lor de învățare se regăsesc în capitolul de mai sus în sensul conturării limitelor și avantajelor ce pot fi obținute din exploatarea corectă a unei situații de învățare motivată.

Capitolul al patrulea, prezintă o serie de strategii de stimulare a motivației, constituite în repere pentru un design instrucțional care să vizeze dezvoltarea abilităților elevilor de a fi

motivați pentru participarea la activitățile instructiv-educative. Modalitățile de utilizare a acestor strategii diferă semnificativ de la o etapă la alta a activității instructiv-educative, modul efectiv de aplicare depinzând și de stilul didactic abordat de profesor sau de momentul lecției, în care este pus în practică. Aceeași strategie, utilizată în manieră diferită, în funcție de variabilele care intervin, va produce rezultate diferite.

Cunoașterea acestor modalități specifice vine în ajutorul cadrelor didactice, care au rolul de a sprijini elevii prin utilizarea unor modalități de lucru noi și incitante, care să stea la baza efortului acestora, în scopul realizării unor achiziții cognitive durabile, realizate cu consum de energie scăzut și randament crescut.

Fie că, dintre modalitățile sus menționate, optăm pentru punerea în practică a aceloră cu nivel de obiectivitate mai crescut, fie că apelăm la metodele mai subiective, evaluarea nivelului motivațional reprezintă un fenomen complex, menit să angajeze cadrul didactic într-un laborios proiect de depistare a punctelor forte și a neajunsurilor actului instructiv-educativ realizat în clasă.

Capitolul al cincilea, Învățarea – activitate umană fundamentală, surprinde aspecte legate de problematica învățării umane, care a devenit centru de interes și țintă strategică pentru cercetările corelate unor domenii diverse, precum genetica, psihologia, antropologia, fiziologia și, nu în ultimul rând, pedagogia, pentru care fenomenul educațional cu toate acțiunile sale specifice constituie o direcție fundamentală. Orice activitate de dezvoltare a individului, atât din perspectivă cognitivă, cât și socio-afectivă se poate realiza doar prin apel la învățare.

Înțelegerea mecanismelor implicate în actul învățării va conduce cadrele didactice înspre o mai bună gestionare a procesului instructiv-educativ, prin dezvoltarea abilităților de distriibuire echilibrată a sarcinilor de învățare elevilor, ținându-se cont de nivelul actual de dezvoltare al elevului, de particularitățile individuale și de vârsta, de tipul materialului ce urmează a fi prezentat sau de obiectivele propuse pentru activitatea respectivă.

Elementul cheie al realizării unei activități de învățare concordată cu nevoile elevului este reprezentată în lucrarea de față de abilitățile actorilor educaționali de a percepe momentele propice de abordare particularizată a celor două accepțiuni convergente prin natura lor și prin interacțiunea dinamică și complexă care le caracterizează. În acest fel, schimbările survenite vor fi realizate în scopul dezvoltării și evoluției celui ce se instruește. Îmbinarea aspectului informativ specific învățării cu cel formativ, conduce la construirea unui

demers instructiv-educativ eficient, relevant pentru creșterea calității actului de cunoaștere și dezvoltare.

A doua secțiune a lucrării noastre, **secțiunea B: experimentul întreprins pe tema “Conceperea și validarea unor strategii de stimulare motivațională pentru învățare, la elevii de clasa a III-a”**, cuprinde următoarele trei capitole, care descriu etapele demersului experimental întreprins în vederea validării ipotezei stabilite.

Scopul demersului explorativ realizat și prezentat în *capitolul VI, Etapa constatativă a investigației*, a fost culegerea de informații cu caracter diagnostic referitoare la tehnicile specifice de motivare pentru învățare ale grupului țintă vizat de cercetarea noastră, constituindu-se într-o analiză de nevoi esențială pentru proiectarea și implementarea intervenției formative. Demersul realizat a constituit fundamentul necesar conturării eșantioanelor de subiecți și a eșantioanelor de conținut, precum și a precizării și explicitării metodologiei utilizate.

Cercetarea întreprinsă în lucrarea de față se dorește a fi una de identificare a factorilor motivaționali prezenți în activitatea de învățare de tip școlar, însă, totodată, intenția noastră este de a structura un program efektiv de stimulare motivațională a elevilor, care să contribuie la creșterea randamentului școlar al acestora. De asemenea, o altă componentă intermediară vizată în cadrul acestui program este aceea de training al cadrelor didactice care activează în mediul școlar, în vederea familiarizării cu diverse tehnici eficiente în domeniul creșterii motivației celor ce se instruiesc.

Pornind de la constatarea că majoritatea cercetărilor vizează cu precădere accentuarea laturii cognitiv-instrumentale a activității școlare, studiul de față intenționează să abordeze impactul pe care latura afectiv-emoțională o are asupra randamentului școlar al celui ce se instruiește. O perspectivă îndreptată în acest sens va indica importanța pe care trebuie să o acordăm creării unor situații de învățare cât mai susținute energetic (motivațional), argumentând această nevoie prin exemplele concrete specifice mediului educațional, aduse în sprijinul celor mai sus afirmate.

Demersul de cercetare constatativ a avut scopul de a identifica cele mai relevante date privind nivelul efectiv de motivare a elevilor pentru a învăța, precum și identificarea modalităților de menținere sau sporire a acestora, cunoscute de actorii educaționali sau de către părinții elevilor. Acest demers investigativ de natură constatativă s-a dorit a fi punctul

de plecare în direcția stabilirii strategiilor de acțiune efective, ce se impun a fi desfășurate la nivel școlar.

Partea a doua a capitolului se axează pe realizarea analizei cantitative și a aprecierilor calitative privind datele obținute, punând în raport direct opiniile cadrelor didactice, ale elevilor și ale părinților privind fenomenul motivațional. În acest scop se va accentua atât necesitatea radiografierii situației de fapt, cât și a posibilelor soluții ameliorative.

Partea a treia a demersului constatativ va prezenta și va analiza comparativ opiniile cadrelor didactice, elevilor și părinților, privind aspectele definiției menționate de către aceștia, în raport cu fenomenul educațional și motivația care îl susține din punct de vedere energetic.

Ultima parte a demersului de cercetare constatativ se axează pe inițierea efectivă a experimentului, concretizată în administrarea pre-testului, acțiune cu rol declanșator al investigației propriu-zise. Analiza rezultatelor obținute va conta în stabilirea unei relații de compatibilitate și echivalență între grupul de control și cel experimental, în scopul punerii în aplicare a experimentului propriu-zis.

Cercetarea constatativă a vizat implicarea a trei mari categorii de subiecți, fiecare cu rol bine definit în conturarea unei imagini comprehensive privind motivația de tip școlar. Astfel, au fost cuprinși în cercetare elevi provenind din învățământul primar, cadrele didactice ale acestora, dar și părinții elevilor participanți la investigație. Triada mai sus menționată a avut ca scop principal identificarea coordonatelor principale ale procesului motivațional prezent în activitatea didactică.

Abordând fenomenul educațional nu numai din prisma actorilor educaționali, prezenți zi de zi, în mod direct, în activitatea didactică, ci și din perspectiva părinților, care coordonează și sprijină activitățile de învățare desfășurate în mediul extrașcolar, vom avea o imagine mult mai clară privind elevul ca întreg, mai utilă decât viziunea trunchiată derivată din observarea elevului exclusiv în mediul școlar.

În cadrul acestei etape investigative, a fost administrat *pre-testul*, atât la eșantioanele experimentale cât și la cele de control, cu scopul stabilirii nivelului de start, existent în momentul inițierii experimentului formativ, a stadiului în care se situează elevii și a dificultăților cu care aceștia se confruntă în ceea ce privește utilizarea strategiilor de motivare și automotivare privind învățarea.

În urma aplicării chestionarului, ne-am propus să obținem o perspectivă generică privind câteva dimensiuni specifice strategiilor motivaționale implicate în actul didactic. Astfel, ne-am axat pe:

- identificarea nivelului de motivație intrinsecă implicat în procesul de învățare;
- stabilirea nivelului de motivație extrinsecă implicat în actul instructiv-educativ;
- evidențierea strategiilor de învățare deținute de către elevi;
- cunoașterea nivelului de expectanță și a relației acestuia cu performanțele cognitive înregistrate în domeniul instrucțional;
- identificarea structurilor cognitive și metacognitive răspunzătoare de bunul mers al activității de învățare, cu toate subcomponentele implicate:
 - ✓ rolul repetiției ca factor de susținere a actului motivațional;
 - ✓ rolul procesului de elaborare în obținerea unei atitudini motivate pentru învățare;
 - ✓ structurile organizatorice prezente în activitatea instructiv-educativă;
 - ✓ nivelul de autoreglare prezent în procesul motivațional, în raport cu învățarea;
- cunoașterea structurilor de management al activității de cunoaștere și învățare;
- înregistrarea nivelului de anxietate la testare, în condițiile evaluărilor școlare.

Investigațiile realizate în cadrul acestei etape, cu ajutorul unui bogat set de metode și instrumente, au subliniat elementele deficitare ale implementării programelor de motivare a elevilor pentru învățare, evidențiind, în același timp și **principalele categorii de factori** considerați de către elevi și cadre didactice ca fiind importanți în abordarea motivată a fenomenului educațional.

Informațiile obținute ca urmare a administrării instrumenteleor de investigare a opiniei cadrelor didactice, părinților și elevilor, în raport cu strategiile motivaționale utilizate în procesul instructiv-educativ, atât de către elevi cât și de către profesori, alături de demersurile de interpretare cantitativă și calitativă realizate în această etapă, ne oferă oportunitatea de a condensa informațiile obținute în câteva idei de sinteză. Prin urmare, ne propunem, în continuare, să conturăm un model al profilului motivațional, realizat pe baza rezultatelor consemnate în etapa constatativă, model care să servească drept punct de reper în realizarea demersului experimental propriu-zis.

Identificarea unui astfel de profil motivațional în raport cu actul de cunoaștere și învățare îl poate determina atât pe cercetător cât și pe cadrul didactic să apeleze la măsuri motivaționale cât mai potrivite profilului colectivului de elevi sau elevilor ca entități de sine stătătoare. O decizie corect luată de către cadrul didactic în momentul potrivit, poate contribui semnificativ la construirea unei situații de învățare concordante cu așteptările personale ale elevilor, dar și cu standardele curriculare de performanță, formulate pentru fiecare disciplină în parte.

O astfel de decizie poate fi luată în cunoștință de cauză numai dacă această acțiune este precedată de identificarea nivelului motivațional inițial, cunoașterea modului de raportare a elevilor la strategiile motivaționale utilizate la clasă și în afara ei, dar și de evidențierea realității instituite între conținuturile vehiculate în actul didactic și nivelul de interes pe care elevul i-l acordă.

Datele consemnate se referă, totodată, și la identificarea posibilelor căi de ameliorare propuse de către cadrele didactice, elevi sau părinți, în ceea ce privește nivelul motivațional. Aceste propuneri și sugestii se vor constitui ca parte componentă a programului experimental propus în lucrarea de față, reprezentând o componentă specifică a acestuia.

Datele obținute până în acest moment, ne permit să afirmăm următoarele:

- procedeul care stă la baza cunoașterii profilului motivațional al elevilor se concretizează în identificarea în mod concret a modului în care se polarizează motivele, în funcție de nivelul performanțial al elevului;
- în procesul instructiv-educativ, modalitatea de furnizare a feed-backului, componenta cu caracter reglator prezentă în întreaga activitatea didactică are rol hotărâtor în ceea ce privește eficiența învățării realizată de către elevi. De aceea, atât aprecierile constant prezente în lecții, cât și momentul final al unui demers instructiv-educativ trebuie să valorizeze aceste aspecte;
- în conturarea descrierii termenului de mediu stimulativ trebuie să intre condiții insuficient valorizate până în momentul de față, de către cadrele didactice, precum existența unor relații optime cadru didactic-elev, existența unor relații optime elev-elev, utilizarea în activitatea didactică a metodelor interactive, existența în sala de clasă a unui mobilier adecvat, prezența unei atitudini relaxate, prezența sarcinilor individualizate;

- valorizarea produselor activității elevilor este menționată ca o caracteristică esențială ce poate interveni cu succes în activitatea didactică, susținând-o din punct de vedere motivațional;
- termenul *eficiență* analizat în raport cu activitatea de învățare circumscrie câteva elemente componente, precum: dobândirea de cunoștințe noi, prezența muncii diferențiate, existența unei comunicări eficiente, atenția acordată dozării corecte a timpului, precum și accentul pus pe munca desfășurată în grup;
- cele mai puternice motive care stau la baza creșterii atractivității unei discipline sunt considerate cele din categoria intrinsecă, motive cu valențe multiple, precum persistență în timp crescută, nivel de energizare constant, independență față de elementele externe sau consistență sporită în susținerea efortului pe termen lung dislocat de elev în procesul didactic;
- atitudinea cadrului didactic în raport cu materia pe care o predă, cu elevii din clasă sau cu tipurile de sarcini didactice propuse, poate conduce la instaurarea unui sentiment de teamă sau respingere față de o disciplină sau alta;
- o atitudine pozitivă față de procesul didactic și față de activitatea instructiv-educativă desfășurată, are la bază atât aspecte interne, specifice mediului didactic, cât și elemente complementare, cu rol de susținere a activității didactice;
- percepția majoritară a celor chestionați se reduce la stricta îndeplinire a cerințelor pe care cadrele didactice le trasează, activitățile preparatorii realizate din proprie inițiativă fiind semnificativ scăzute;
- există numeroase situații în care elevii care nu înțeleg anumite aspecte legate de lecțiile anterior predate, nu fac nimic în acest sens, preferând să nu apeleze la niciun fel de sprijin și refuzând să se implice ;
- nevoia de cunoaștere, caracteristică elevilor de vârstă celor implicați în cercetare, va fi exploatată cu succes în activitatea didactică, în condițiile în care cadrul didactic poate intui direcțiile de acțiune și formele de manifestare specifice;
- intenționalitatea acțiunilor cu specific educațional nu este întotdeauna bine conturată în direcții dezirabile din punct de vedere motivațional;
- relaționarea elevilor între ei, în scopul realizării de achiziții specifice acțiunilor școlare se realizează în mod precar;

- staisfacerea nevoii elevilor apela la surse suplimentare de informare trebuie permanent încurajată, astfel încât să devină o obișnuință.

Aspectele mai sus menționate conturează o imagine de ansamblu ofertantă din punct de vedere a procesului de fundamentare a domeniilor de conținut care vor sta la baza programului de stimulare motivațională, dar și la conturarea principalelor direcții de acțiune întreprinse în etapa experimentală. Astfel, programul va fi conceput în scopul optimizării nivelului de acțiune a factorilor motivaționali, exercitată asupra actorilor educaționali direcți.

Concluziile elaborate ca urmare a analizei datelor obținute în secțiunea de față vor contribui la conturarea unui set de activități concrete, ce vor fi implementate în procesul instructiv-educativ de către cadrele didactice care predau la clasele experimentale.

Capitolul VII – Etapa experimentului formativ privind implementarea strategiilor de stimulare motivațională pentru învățare destinat elevilor claselor a III-a, cuprinde precizări teoretice și metodologice privind experimentul formativ, ipoteza și obiectivele cercetării, particularități ale eșantionului de subiecți și de conținut, sistemul metodelor de cercetare utilizate și specificarea etapelor și a modalității de desfășurare a experimentului.

Ipoteza de la care am pornit în realizarea demersului experimental a fost: ***Implementarea unui program de stimulare motivațională destinat elevilor de clasa a III, fundamentat pe pe principiile și tehnicile specifice învățării mediate determină creșterea nivelului motivațional al elevilor de clasa a III-a în raport cu activitățile de învățare specifice contextelor formale***

Derularea demersului investigativ realizat în vederea testării ipotezei formulate s-a realizat având în vedere câteva obiective strategice referitoare la aplicarea Programului de stimulare motivațională, precum:

- proiectarea și implementarea unor sesiuni de analiză și discuții cu cadrele didactice care predau la clasele experimentale, privind calitatea strategiilor motivaționale ce pot fi utilizate la clasă;
- utilizarea unor metode și tehnici adecvate de determinare obiectivă a nivelului motivațional manifestat de către elevi;
- structurarea unui program de stimulare motivațională privind învățarea, realizat în sprijinul creșterii performanțelor academice ale elevilor;

- asigurarea unui proces instructiv-educativ bazat pe relaționarea specifică dintre tehnicile motivaționale prezente anterior în clasă și modalitățile de lucru nou implementate;
- evaluarea eficienței intervenției realizate, sub aspectul creșterii nivelului de susținere motivațională a procesului de învățare realizate de către elevii implicați în programul experimental.

Grupul țintă al demersului experimental a fost constituit din elevi de clasa a III-a, pornind de la premisa necesității constituirii cât mai timpurii a unei atitudini pozitive față de învățarea susținută de demersul motivațional, însă fără să neglijăm un factor extrem de important: nivelul de dezvoltare intelectuală, fizică, emoțională a celui ce se instruieste. de asemenea, considerăm oportun să ne justificăm alegerea prin faptul că această clasă reprezintă primul an din ciclul **curricular de dezvoltare** (clasele a III-a - a VI-a), care are ca obiectiv major formarea capacităților de bază necesare pentru continuarea studiilor.

Având ca obiectiv principal implementarea la nivelul claselor experimentale a unui program de intervenție realizat în direcția creșterii nivelului motivațional, în raport cu învățarea, am considerat necesar ca într-o primă etapă să ne preocupăm de finalizarea acestui program, valorificând experiența pedagogică a cadrelor didactice implicate în pregătirea școlară a elevilor.

Prin urmare, eșantionul de conținut a fost segmentat pe module, fiecare dintre aceste module făcând subiectul uneia sau a mai multor întâlniri cu cadrele didactice, atât în scopul familiarizării acestora cu tehnicile de stimulare propuse, cât și în scopul finalizării programului în acord cu situația didactică prezentă în mod explicit în realitatea educațională.

Aceste module sunt:

Modul 1: Medierea planificării scopurilor (1 sesiune de discuții)

Modul 2: Medierea provocării interesului (1 sesiune de discuții)

Modul 3: Medierea transcendenței (1 sesiune de discuții)

Modul 4: Medierea comportamentului participativ (2 sesiuni de discuții)

Modul 5: Medierea competenței (2 sesiuni de discuții)

Modul 6: Întocmirea portofoliului de progres (1 sesiune de discuții)

Experimentul pedagogic a fost desfășurat în perioada anului școlar 2009-2010 și semestrului I al anului școlar 2010-2011, având subordonate următoarele acțiuni:

- septembrie – decembrie 2009, realizarea demersurilor investigative specifice etapei constatative;
- decembrie 2009 – administrarea pre-testului;
- ianuarie-mai 2010 – realizarea intervenției propriu-zise;
- mai-iunie 2010 – administrarea posttestului;
- decembrie 2010 – administrarea re-testului;

Etapa experimentului formativ s-a finalizat cu administrarea post-testului, care a avut drept obiectiv principal verificarea validității experimentale a ipotezelor formulate la începutul cercetării. Monitorizarea comparativă a modificărilor apărute la nivelul implicării motivate a elevilor din grupul experimental și a celor din grupul de control s-a realizat în scopul identificării impactului pe care programul implementat l-a avut.

Importanța și impactul cercetării efectuate sunt evidențiate în capitolul al VIII-lea, *Analiza și interpretarea datelor cercetării experimentale*. Analiza s-a centrat pe identificarea componentelor de susținere motivațională, sub aspectul nivelului de conștientizare a beneficiilor unui astfel de sistem de lucru, dar și pe constatarea nivelului de incidență a comportamentelor motivate, la nivelul elevilor din grupul experimental.

Ambele grupuri, atât cel experimental cât și cel de control au primit spre completare Chestionarul strategiilor motivate pentru învățare, instrument prezent și în etapa de testare inițială. Datele înregistrate în urma completării acestui chestionar au fost comparate atât sub aspectul stabilirii diferențelor dintre etapa inițială și cea finală, la grupul experimental, cât și în stabilirea diferenței de nivel motivațional existente, în etapa finală, între grupul experimental și cel de control.

În ansamblul lor, datele obținute reflectă existența unui progres semnificativ la nivelul grupului experimental în ceea ce privește creșterea nivelului motivațional, efect datorat aplicării Programului de stimulare motivațională pentru învățare destinat elevilor de clasa a III-a.

Re-testul sau testarea la distanță a reprezentat o modalitate de studiere a modului și gradului în care efectele induse ca urmare a aplicării programului experimental, au persistat în timp, justificându-și, astfel, eficiența. Pentru realizarea colectării de date, am procedat la aplicarea instrumentului de investigare MSLQ, aplicat și în etapele anterioare. Considerăm că distanța de 8 luni existentă între cele două testări, alături de numărul mare de itemi, reduce

foarte mult riscul memorării răspunsurilor și, ulterior, a vicierii rezultatelor. De asemenea, am considerat că aspectele evidențiate de chestionar pot conduce înspre o bună oportunitate de analiză privind efectele pe termen lung ale acestui program experimental. Putem concludiona că, diferențele ne semnificative înregistrate între prestațiile grupului experimental în etapa post-test, comparativ cu etapa re-test, ne permit să afirmăm că rezultatele obținute ca urmare a implementării programului experimental de stimulare motivațională, a avut efectele scontate, nu numai sub aspectul obținerii modificărilor comportamentale, dar și asupra nivelului de persistență în timp.

Ultima parte a lucrării este destinată concluziilor și recomandărilor realizate în urma analizei datelor obținute în cercetare. Observăm că diferențele dintre mediile pe subscale consemnate la nivelul grupului experimental și de control sunt considerate statistic semnificative, dovedind, astfel, că nivelul motivațional implicat în învățare este semnificativ mai crescut în cazul grupului experimental, comparativ cu nivelul grupului de control, care s-a menținut aproximativ la nivelul identificat inițial.

Acest aspect ne determină să afirmăm că factorul experimental, constituit din programul de intervenție realizat, a influențat în mod pozitiv dezvoltarea competențelor de învățare motivată, prin prezența unui mod de raportare la activitățile instructiv-educative pozitiv diferențiat față de etapa pre-experimentală. Cu alte cuvinte, considerăm că suntem îndreptățiți să afirmăm că am realizat un proces de optimizare a strategiilor motivaționale utilizate de către elev în raport cu învățarea.

Pornind de la analizele teoretice, dar și a celor de ordin cantitativ și calitativ ale datelor obținute în urma aplicării programului experimental propriu-zis, putem proceda la formularea unor concluzii generale și a unor sugestii privind posibilitățile de optimizare a programelor educaționale realizate la clasă, în scopul creșterii nivelului motivațional ale celor care se instruiesc, dar și a îmbunătățirii strategiilor didactice la care cadrele didactice fac apel în procesul instructiv-educativ.

- în contextul activităților instructiv-educative desfășurate în mediile educaționale formale, se impune cu necesitate o exigență sporită în ceea ce privește utilizarea unor tehnici de predare care să accentueze latura formativă, în raport cu intențiile de cunoaștere manifestate explicit;
- învățarea mediată se constituie, în concepția noastră, într-un mobil extrem de eficient în organizarea și susținerea situațiilor de învățare motivate;

- implementarea la clasă a unui program de stimulare motivațională își dovedește ulterior valențele formative în sensul implicării active și conștiente a elevilor în procesul didactic și în demersurile de cunoaștere desfășurate;
- în cadrul activităților instructiv-educative desfășurate pornind de la principiile programului de stimulare motivațională propus, elevii pot fi mult mai angajați în propriul proces de formare, deoarece acest program le oferă suportul de care au nevoie în învățare;
- considerată ca o învățare de tip intenționat, învățarea mediată poate fi aplicată cu succes în activitatea școlară datorită caracteristicilor acesteia, care o recomandă ca fiind o activitate ce transcede intențiile stricte de cunoaștere și se axează pe realizarea unei învățări motivate, cu rezultate notabile în ceea ce privește nivelul motivațional al elevilor implicați într-o astfel de activitate de cunoaștere și formare;
- rolul cadrului didactic, în învățare școlară, este accentuat datorită faptului că modificările apărute și progresul înregistrat depind în mare măsură de modul în care acesta din urmă se implică activ în actul de mediere și de motivare a elevului pentru a învăța.
- cadrul didactic este cel care trebuie să își stabilească propriile scopuri, în acord cu conținuturile predate, tipurile de secvențe didactice realizate la clasă, sau cu direcțiile de acțiune practică, iar elevul va fi încurajat, de asemenea, să își stabilească anumite scopuri, în raport cu propria sa activitate de învățare motivată;
- stabilirea obiectivelor pe termen scurt și pe termen lung se va realiza astfel încât acestea să îndeplinească criteriile în prealabil stabilite, precum: credibilitate, claritate, atractivitate, utilitate, realism;
- expectanțele formulate cu claritate și concizie au rolul de a sprijini efortul de învățare depus de elev. Abordarea sarcinii fără un motiv pertinent de utilizare a finalității acestora, precum și fără vreo rațiune a utilizării ei, contribuie la scăderea randamentului școlar și, în cazuri extreme, la instalarea aversiunii față de materia respectivă;
- proiectarea unei relaționări între achizițiile recente și cele anterioare lor conduc la dezvoltarea abilității de adaptare a conținuturilor învățate la un număr diversificat de situații particulare, sprijinind mediatul în demersul său de formare a unor competențe

specifice, de extrapolare a celor învățate la situații cu un grad mai crescut de generalitate;

- la nivelul activităților instructiv-educative specifice, considerăm de importanță majoră valorificarea achizițiilor anterioare, prin acțiuni ce vizează integrarea în manieră sistemică în cadrul acestora a noilor cunoștințe, priceperi, deprinderi, competențe etc.;
- învățare prin cooperare promovată prin intermediul programului de stimulare motivațională poate înregistra beneficii precum: dezvoltarea abilităților de relaționare pozitivă cu colegii de clasă, sporirea încrederii în posibilitatea finalizării cu succes a unei sarcini, cultivarea empatiei, cultivarea disponibilității de a coopera cu colegii în gestionarea unor situații neprevăzute instalate în clasă;
- înlocuirea individualismului în învățare cu activitățile bazate pe cooperare necesită o atenție sporită din partea cadrelor didactice în ceea ce privește distribuția sarcinilor de învățare pe grupe de lucru, dar și a repartizării sarcinilor la nivelul fiecărui grup în parte;
- modelarea comportamentului participativ trebuie să se realizeze în timp, reprezentând un proces adaptativ continuu, rolurile în cadrul grupului fiind în permanență schimbate, în scopul exersării fiecăruia dintre acestea. Abordarea holistică este varianta pe care o considerăm a fi cea mai eficientă și o promovăm în cadrul programului experimental propus în cercetarea de față;
- valorizarea constructivă a succesului raportat de elevi, analiza greșelilor înregistrate, precum și evidențierea laturii formative a acestora se vor constitui în puncte de sprijin în realizarea unei activități instructiv-educative care să le ofere elevilor posibilitatea de a fi motivați în raport cu actul de cunoaștere și învățare;
- stimulii cu potențial formativ implicați în actul instructiv-educativ trebuie mediați de către cadrul didactic; astfel, selecția lor trebuie realizată pornind de la conținuturile predate, strategiile utilizate în predare, modalitățile de evaluare formativă sau tipul de răspunsuri așteptate;
- canalizarea nivelului atențional al elevului către experimentarea sentimentului de reușită este elementul care generează ulterior noi atitudini motivate față de învățare, lucru care sprijină demersurile instructiv-educative viitoare;

Aspectul pragmatic al demersului experimental propus constă în structurarea

informațiilor relevante, specifice realizării eficiente creșterii nivelului motivațional în raport cu învățare, oferirea unui model de program eficient de intervenție în acest domeniu, elaborarea sau adaptarea unor instrumente de investigare specifice segmentului de vârstă vizat.

Importanța pe care identificarea și analizarea factorilor de sprijin motivațional care influențează procesul instructiv-educativ o are este cu atât mai mare cu cât considerăm că la nivelul literaturii de specialitate autohtone există insuficiente astfel de preocupări. Rolul programului propus a fost acela de a oferi un model de conceptualizare a unei intervenții educaționale eficiente și sistematice, în sensul optimizării procesului instructiv-educativ, sub aspectul dezvoltării la elevi a unei atitudini motivate față de învățare.